

16. Сутурин М.А. Региональное изучение преступности (теоретические аспекты) // Вестник Томского государственного университета. – 2008. – № 5. – С. 115-119, всего 192 с.

17. Федоренко Дмитрий Витальевич Геоприминогенная обстановка в особо крупном промышленном городе (на основе статистических данных по городу Донецку) Дис. ... канд. юрид. наук. – Донецк, 2000. – С. 204.

18. Шоткинов С.А. География преступности: К вопросу о понятии, предмете, методе // Сибирский юридический вестник, 2001. – № 4. – 280 с.

УДК 342.518:004(477)

Я.С. Беляя

КОНСТИТУЮВАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Електронне урядування – крок до вдосконалення та подальшої інформатизації суспільства, створення якого передбачає підвищення конкурентоздатності країни в цілому, матеріального й духовного світогляду людини. Проте, універсализація системи урядування України неможлива через відсутність належного законодавчого регламентування. У статті надана конкретизація умов щодо реалізації основоположних ідей та розробок електронного урядування, що обумовлює необхідність імплементації міжнародних правових стандартів у цій галузі та приведення у відповідність всіх існуючих. Наявність чіткого нормативного регулювання електронного урядування передбачає перспективу створення цілісної системи законодавства держави.

Ключові слова: *електронне урядування, система урядування, інформатизація суспільства, законодавче регламентування.*

Электронное правительство – шаг к усовершенствованию и дальнейшей информатизации общества, создание которого предусматривает повышение конкурентоспособности страны в целом, материального и духовного мировоззрения человека. Однако, универсализация системы правительства Украины невозможна из-за отсутствия должного законодательного регламентирования. В статье предоставлена конкретизация условий по реализации основополагающих идей и разработок электронного правительства, что обуславливает необходимость имплементации международных правовых стандартов в этой области и приведение в соответствие всех существующих. Наличие четкого нормативного регулирования электронного правительства предусматривает перспективу создания целостной системы законодательства государства.

Ключевые слова: *электронное правительство, система правительства, информатизация общества, законодательное регламентирование.*

Electronic government is a step to improvement and further informatization the society, creation of which provides for increasing the competitiveness of the country in whole, the material and spiritual outlook of a person. However, the universalization of the system of government of Ukraine is impossible, because where there is no proper legislative regulation. This article provides concretization the conditions for realization the fundamental ideas and developments of electronic government, that stipulates the necessity of implementation the

international legal standards in this field and matching all existing. The presence of a clear normative regulation of electronic government provides for the prospects of establishing the integral system of legislation of the state.

Key words: *electronic government, system of government, informatization of society, the legislative regulation.*

Проблематика електронного урядування (далі е-урядування) є відносно недослідженою, проте, викликає неабияку зацікавленість з боку науковців: Демкової М.В., Баранова О.А., Голобуцького О.П., Ємельяненка О.М., Дрожжинова В.И., Штрика А.А., Сморгунова Л.В., Фігеля М.В. та ін. Утім, незважаючи на динамічний розвиток інформаційних відносин в Україні, вони не завжди мають своєчасне нормативно-правове регулювання, а електронне урядування залишається, на жаль, лише на рівні "поняття". Тому саме дослідження проблематики конституювання е-урядування в Україні і є метою цієї статті.

Ми живемо у світі, оточеному інформаційним "павутинням". Кожен з нас та суспільство в цілому звикли до можливості швидкого та вільного доступу до інформаційних ресурсів Інтернету, до обміну й користування ними. Постає запитання: чому тоді так важко застосовувати на практиці та втілювати в життя громадян елементи та розробки е-урядування? Що стає причиною гальмування процесу глобалізації? Чи то недостатня поінформованість громадян, чи то незацікавленість у цьому самого уряду, який не докладає достатніх зусиль щодо поширення нормативно-правової бази відносно узаконювання процесу інформатизації суспільства.

Майже у кожній європейській країні є документ найвищого рівня, в якому ухвалюється національна політика з побудови інформаційного суспільства¹. Складно заперечувати те, що створення такого суспільства передбачає підвищення конкурентоздатності країни в цілому, підвищення матеріального й духовного світогляду людини, яке призводить до усвідомлення її необхідності для подальшого розвитку паритетної взаємодії з владою².

Донині ще не ухвалювалося ніяких нормативно-правових актів, які б окреслювали загальний зміст та мету створення системи е-урядування, її пріоритетні напрями розвитку та засоби реалізації в Україні. Наразі вона не може запропонувати принаймні неформальної концепції, офіційно не ухваленої, але фактично розробленої, обґрунтованої та деталізованої за допомогою фахівців³.

Однак Україна прямує до побудови орієнтованого на інтереси людей, громадян та юридичних осіб інформаційного суспільства. Вона

¹ Баранов А. Електронное правительство в Украине? Будет! Когда? / А. Баранов // Зеркало недели. - 2002. - № 1 (376). - 12 января. - С. 18.

² Там само.

³ Голобуцький О. Концепція електронного урядування і сучасні потреби України / О. Голобуцький // Політичний менеджмент. - 2005. - № 5 (14). - С. 75-86.

прагне створити умови, в яких кожна особа могла б збирати й зберігати інформацію та знання, мати до них вільний доступ та можливість обмінюватися ними¹. Це може забезпечувати е-урядування.

Так, без сумніву, е-урядування може забезпечити умови щодо збирання, зберігання, обміну інформацією тощо, але чи можуть дозволити собі громадяни використовувати надані ресурси. Отже, розгляньмо висунуту проблему, ґрунтуючись на її статистичних даних. Тож, за підсумками грудня 2009 року, аудиторія українського Інтернету становила 15 309 902 чоловік. Це користувачі, які зробили більше одного перегляду сторінки за травень плюс користувачі, які переглядали сторінки в поточному та минулому місяці. При цьому, постійне населення України на 1 грудня 2009 року становило 45 802 581 чоловік. До того ж, понад 50 відсотків аудиторії Інтернету країни становлять громадяни Києва². Тож, урахувавши ці дані, можна стверджувати, що в Україні існують передумови втілення системи е-урядування, але, на жаль, "скромна" база технічного забезпечення населення гальмує цей процес.

Конституція України хоч і не містить терміну "е-урядування", але створює умови для його реалізації. Основний Закон України закріплює гарантії кожному на право свободи думки і слова, на вільне висловлення своїх поглядів і переконань, а також на збирання, зберігання, використання та поширення інформації письмово або в інший спосіб (ст. 34). Громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами й користуватися рівним правом доступу до державної служби, а також до служби в органах місцевого самоврядування (ст. 38)³. Конституція України передбачає, що кожна особа має право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк (ст. 40). Те ж саме припускає й е-урядування, але за допомогою Інтернету, не відходячи від комп'ютера, витрачаючи при цьому якнайменше часу, ресурсів, коштів тощо⁴.

Електронний уряд передбачає використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) заради перетворення уряду для того, щоб зробити його більш доступним для громадян, найбільш ефективним

¹ Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки: Закон України від 9 січня 2007 року № 537-V (з наступними змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. - 2007. - № 12 - Ст. 102.

² Глобальная статистика украинского Интернета за декабрь 2009 года: отчет украинского портала Bigmir.net // Сайт Bigmir.net. [Електронний ресурс]. - Режим доступа: http://i.bigmir.net/index/UAnet_global_report_122009.pdf

³ Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 30. - Ст. 141.

⁴ Демкова М. Електронне урядування - запорука прозорості та ефективності влади / М. Демкова // Юридичний журнал. - 2007. - № 3 (57). - С. 124-126.

та підзвітнім. Це – імовірність збільшення ролі кожного громадянина окремо в системі урядування, впливу думок та поглядів громадян на уряд, його прозорості. Безумовно, впровадження ІКТ – це серйозний крок до вдосконалення взаємозв'язку між владними інституціями та громадянами, але, зазвичай, жоден процес, жодна, здавалося б, перспективна ідея, пропозиція не можуть бути реалізовані через відсутність нормативно-правової бази.

З початку 90-х років минулого століття Україна сформувала певні правові засади побудови інформаційного суспільства. Ухвалено декілька нормативно-правових актів, які, зокрема, регулюють суспільні відносини щодо захисту інформації, розповсюдження електронних документів, електронного документообігу та електронного цифрового підпису, створення інформаційних електронних ресурсів тощо¹.

Проте, наразі в чинному законодавстві нашої держави не існує чіткого правового регулювання процесів стосовно сталого інформаційної взаємодії між органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування та з юридичними й фізичними особами. Кожен із цих органів не має обов'язків щодо формування відповідних електронних інформаційних ресурсів, порядку їх обліку, супроводу та використання. Це не закріплено на законодавчому рівні. Тож, коли урядові службовці не знають і навіть не уявляють, що пропонувати громадянам, які, у свою чергу, не розуміють, чого вимагати від уряду, дуже важко говорити про інформатизацію нашого суспільства й можливі позитивні наслідки нав'язування інформатизації однією некомпетентною стороною іншій. Урядові служби не замислюються щодо власної відповідальності за формування інформаційних потреб громадян. Вони не виробляють певних підстав, спираючись на які, людина зможе зробити правильний вибір щодо необхідності для неї е-урядування².

Разом з тим, нормативна база України зазнає позитивної трансформації, яка виявляється в ухваленні нових нормативно-правових актів, ратифікації зарубіжних тощо. Закон України "Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки" пропонує підготувати та внести зміни до законодавства з питань інформатизації, з урахуванням вимог щодо запровадження дистанційного навчання, телемедицини, електронних платіжних систем, електронного бізнесу, електронних бірж, аукціонів та депозитаріїв тощо. Одними з основних стратегічних цілей розвитку інформаційного суспільства в Україні є використання ІКТ для вдосконалення державного управління, відносин між дер-

¹ Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки: Закон України від 9 січня 2007 року № 537-V (з наступними змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради України - 2007. - № 12 - Ст. 102.

² Голобуцький О. Концепція електронного урядування і сучасні потреби України / О. Голобуцький // Політичний менеджмент. - 2005. - № 5 (14). - С. 75-86.

жавою та громадянами, становлення електронних форм взаємодії між органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування й фізичними та юридичними особами; захист інформаційних прав громадян; удосконалення законодавства з регулювання інформаційних відносин; покращення стану інформаційної безпеки в умовах використання новітніх ІКТ¹. Країна потребує створення цілісної системи законодавства, гармонізованої з нормами міжнародного права з питань розвитку інформаційного суспільства, зокрема кодифікації інформаційного законодавства.

Закон України "Про інформацію" гарантує всім учасникам інформаційних відносин рівні права й можливості доступу до інформації. Ніхто не може обмежувати права особи у виборі форм і джерел одержання інформації, за винятком випадків, передбачених законом. Право на інформацію забезпечується обов'язком органів державної влади, а також органів місцевого і регіонального самоврядування інформувати про свою діяльність та ухвалені рішення; створенням у державних органах спеціальних інформаційних служб або систем, які забезпечували б у встановленому порядку доступ до інформації тощо². Однак не на належному рівні виконується обов'язок органів влади стосовно розміщення на власних веб-сторінках необхідної інформації. Правовою вимогою у цій сфері є Постанова Кабінету Міністрів України від 4 січня 2002 року "Про порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади" за № 3, яка зобов'язала оприлюднювати за допомогою Інтернету інформацію щодо своєї діяльності. Утім, незважаючи на постанову, інформація на більшості веб-сторінок, які належать органам виконавчої влади, відновлюється й доповнюється надто рідко³.

Державне регулювання у сфері електронного документообігу спрямовано на нормативно-правове забезпечення технології оброблення, створення, передавання, одержання, зберігання, використання та знищення електронних документів, інформація в яких зафіксована у вигляді електронних даних. Електронний підпис є обов'язковим реквізитом електронного документа, який використовується для ідентифікації автора та/або підписувача електронного документа іншими суб'єктами електронного документообігу. Накладанням електронного підпису завершується

¹ Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки: Закон України від 9 січня 2007 року № 537-V (з наступними змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. - 2007. - № 12. - Ст. 102.

² Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 року № 2658-XII (з наступними змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. - 1992. - № 48. - Ст. 650.

³ Демкова М. Електронне урядування – запорука прозорості та ефективності влади / М. Демкова // Юридичний журнал. - 2007. - № 3 (57). - С. 124-126.

створення електронного документа¹. Узагалі, запровадження електронного документообігу та електронного цифрового підпису є одним із основних кроків на шляху до реалізації впровадження е-урядування. Проте, на жаль, реально ці закони досі не діють. Однак в Україні вже існує чотири Центри сертифікації ключів електронного цифрового підпису. Тож, невдовзі з'явиться можливість застосувати електронний підпис нарівні із власноручним².

Постановою Кабінету Міністрів України "Про заходи щодо створення електронної інформаційної системи "Електронний Уряд" закріплено, що інформаційні послуги надаються через Єдиний веб-портал органів виконавчої влади – центральну частину електронної інформаційної системи "Електронний Уряд" та через веб-сайти органів виконавчої влади³.

Однак жодна людина або організація не виступатиме проти глобалізації та "віртуальної реальності", якщо подати відповідні факти необхідності цього процесу та вигідності його для кожного громадянина. Утім, неможливо створити чинний кіберпростір через брак належного нормативно-правового забезпечення.

Так, нормативні акти України здебільшого лише декларують, як саме повинні втілюватися в систему урядування елементи е-уряду, хоч вони і ґрунтуються на досвіді зарубіжних країн, їх кращих прикладах. На жаль, ці декларації не розраховані на практичне застосування та втілення⁴.

Скажімо, за Законом України "Про звернення громадян" від 2 жовтня 1996 року ані електронні варіанти звернень, ані відповіді на них не вважаються офіційними. Звернення громадян передбачають викладені в письмовій або усній формі пропозиції (зауваження), заяви (клопотання) та скарги. Слід зазначити, що власне пропозиції і вирізняють діалогові механізми взаємодії громадян із владою в процесі е-урядування зпоміж решти видів звернень. Однак у структурі всіх звернень, які надходять до органів виконавчої влади, частина пропозицій не значна. Можливо, причина такої низької активності громадян у їх некомпетентності та непоінформованості у державних процесах, що значною мірою залежить від органів державної влади, регіонального та місцевого самоврядування, які, безсуперечно, повинні надавати певну інформацію громадя-

¹ Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 31 травня 2005 року № 851-IV (з наступними змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 36. – Ст. 275.

² Демкова М. Електронне урядування - запорука прозорості та ефективності влади / М. Демкова // Юридичний журнал. - 2007. - № 3 (57). - С. 124-126.

³ Про заходи щодо створення електронної інформаційної системи "Електронний Уряд": Постанова Кабінету Міністрів від 24 лютого 2003 року № 208 // Офіційний вісник України. - 2003. - № 9. - Ст. 378.

⁴ Голобуцький О. Концепція електронного урядування і сучасні потреби України / О. Голобуцький // Політичний менеджмент. - 2005. - № 5 (14). - С. 75-86.

нам України. Все-таки пропозиції громадян не передбачають швидкої реакції влади на звернення окремого громадянина, або навіть групи громадян. Для швидкого реагування на таку форму політичної участі має зібратися неабияка кількість пропозицій, що, безперечно, рідкість¹.

Україні треба сформувавши інформаційний дизайн, який дозволить би у майбутньому успішно боротися з роз'єднанням суспільства та інформаційними розривами між центром та регіонами. Утім, держава, яка погано функціонує, ні в якому разі не покращить свій стан за допомогою е-урядування². Це може стати небезпечною оманною, яка змушує вірити в інформаційну "утопію".

Що стосується України, то вона має достатньо значні підстави для впровадження е-урядування до її системи урядування. Вона має пристойні шанси на успіх та на визнання його ефективності громадянами.

Таким чином, однією з головних проблем сучасного етапу розвитку е-урядування в Україні є фактично цілковита відсутність правового регламентування цієї галузі. Епізодичні та фрагментарні спроби її врегулювання на підзаконному нормативно-правовому рівні не забезпечують бажаного результату. Тому вбачаємо за доцільне запропонувати імплементувати міжнародні правові стандарти у цій галузі, зокрема:

- Окінавську хартію глобального інформаційного суспільства від 22 липня 2000 року;

- Декларацію ООН принципів "Побудова інформаційного суспільства - глобальне завдання у новому тисячолітті" від 12 грудня 2003 року.

Окрім цього також варто розробити власні законодавчі акти та привести у відповідність всі наявні, що й має стати предметом подальших наукових розвідок у цьому напрямі.

УДК 343.123.1:351.741(477)

О.Г. Русанова

**ПРИНЦИПИ ЗАКОННОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ МІЛІЦІЇ
ЯК ОРГАНУ ДІЗНАННЯ: ОСОБЛИВОСТІ
ВИЗНАЧЕННЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ**

У статті розглянута система принципів законності процесуальній діяльності міліції як органу дізнання, визначені критерії законності, окреслені її основні засади, що є складовими конструкції принципу законності при провадженні розслідування у формі дізнання.

¹ Ротар Н. Політична участь громадян України в умовах е-демократизації / Н. Ротар // Політичний менеджмент. - 2006. - № 2. - С. 78-92.

² Вершинин М.С. Политическая коммуникация в информационном обществе: перспективные направления исследований / М.С. Вершинин // "Актуальные проблемы теории коммуникации". Сборник научных трудов. - СПб.: Изд-во СПбГПУ, 2004. - С. 253-270.